

Designing and Codification a Paradigm Model of Sustainable Peace and Security in the Light of Mahdaviat Culture

Ahmad Abbasi Darehbidi

MA in Shia Studies, Isfahan University, Isfahan, Iran.
a.abbasi.d2020@gmail.com

Tayebeh Zarei

* Assistant Professor of Islamic Studies, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. (Corresponding Author)
t_zareie_maaref@yahoo.com

Received: 2023/01/26

Accepted: 2023/04/27

DOI:

10.22034/jpcs.2023.1272751.1179

ABSTRACT

The aim of this research is to design and codify a paradigm model of lasting peace and security in the light of Mahdaviyat culture from the viewpoint of experts and professors of the field. The research method is qualitative and based on contextual theory. Research data were collected through theoretical and purposeful sampling until reaching theoretical saturation using in-depth and semi-structured interviews. The findings of the research include 187 concepts, 116 sub-categories, and 21 main categories, with the core category of security and lasting peace in the culture of Mahdaviyat, with causal conditions (4 categories), background (4 categories), interventionist (4 categories), strategic (5 categories), and consequences (4 categories) were created. Finally, in order to build security and lasting peace, it is necessary for all the influencing components to provide the appropriate consequences of this important matter by adopting the necessary measures and solutions.

Keywords: Mahdaviyat Culture, Security, Lasting Peace, Data-Based Theory.

► **Citation (Vancouver):** Abbasi Darehbidi A, Zarei T. Designing and Codification a Paradigm Model of Sustainable Peace and Security in the Light of Mahdaviat Culture *Police Cultural Studies*, 2023; 10(2): 25-37.

► **Citation (APA):** Abbasi Darehbidi, A, Zarei, T. (2023). Designing and Codification a Paradigm Model of Sustainable Peace and Security in the Light of Mahdaviat Culture *Police Cultural Studies*, 10(2), 25-37.

طراحی و تدوین الگوی پارادایمی امنیت و صلح پایدار در پرتو فرهنگ مهدویت

چکیده

هدف پژوهش حاضر، طراحی و تدوین الگوی پارادایمی امنیت و صلح پایدار در پرتو فرهنگ مهدویت از نگاه متخصصان و استادان این حوزه است. روش پژوهش، کیفی و مبتنی بر نظریه زمینه‌ای است. داده‌های پژوهش، از طریق نمونه‌گیری نظری و هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری با مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته گردآوری شده‌اند. یافته‌های پژوهش، شامل ۱۸۷ مفهوم، ۱۱۶ مقوله فرعی و ۲۱ مقوله اصلی، با مقوله هسته امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت، با شرایط علی (۴ مقوله)، زمینه‌ای (۴ مقوله)، مداخله‌گر (۴ مقوله)، راهبردی (۵ مقوله) و پیامدها (۴ مقوله) بر ساخت شدند. در نهایت، به منظور امنیت‌سازی و صلح پایدار، لازم است تا تمام مؤلفه‌های اثرگذار با اتخاذ تدابیر و راهکارهای لازم، پیامدهای شایسته این امر مهم را فراهم سازند.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ مهدویت، امنیت، صلح پایدار، نظریه داده‌بنیاد.

احمد عباسی دره‌بیدی

کارشناس ارشد شیعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
a.abbasi.d2020@gmail.com

طیبه زارعی

* استادیار معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسؤول)
tzareimaaref@yahoo.com

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۳۷-۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۰۷

شناسه دیجیتال (DOI):

10.22034/jpcs.2023.1272751.1179

◀ استناد (ونکوور): عباسی دره‌بیدی، ا.، زارعی، ط. طراحی و تدوین الگوی پارادایمی امنیت و صلح پایدار در پرتو فرهنگ مهدویت. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۴۰۲؛ ۱۰(۲): ۳۷-۲۵.

◀ استناد (APA): عباسی دره‌بیدی، ا.، زارعی، ط. (۱۴۰۲). طراحی و تدوین الگوی پارادایمی امنیت و صلح پایدار در پرتو فرهنگ مهدویت. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۰(۲)، ۳۷-۲۵.

مسأله امنیت و صلح پایدار جهانی، موضوعی با اهمیت است که به عوامل مختلفی بستگی دارد و جامعه بین‌المللی در قرن ۲۱ هنوز با چالش‌های جدی در زمینه دستیابی به آن مواجه است. امنیت، یعنی ایمن شدن، درامان بودن، بی‌بیمی، آرامش و آسودگی (حاجیانی، ۲۸:۱۳۸۴) و صلح، اصولی‌ترین نیاز بشر، حالتی از هم‌زیستی مسالمت‌آمیز و شرافتمندانه است که در آن زندگی اجتماعی توازن دارد. امروز هم‌زیستی مسالمت‌آمیز یک حق و تکلیف است که بر سایر نیازها اولویت دارد و شامل انواع صلح محلی، ملی و بین‌المللی می‌شود.

آمارها و واقعیات نشان از آن دارد که تاکنون بیش از هزار جنگ در طول تاریخ بشریت اتفاق افتاده است که گران‌ترین و مرگ‌بارترین آن‌ها در قرن جاری بوده و با پیشرفت بشر و دستیابی به بمب‌های شیمیایی و اتمی، اثرات جنگ‌ها علاوه بر مرگ و میرها، باعث تخریب محیط زیست نیز گردیده است (ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۹). وقوع دو جنگ جهانی اول و دوم، جامعه جهانی و افکار عمومی را جریحه‌دار کرد و باعث شد تا اندیشمندان و حقوق‌دانان در تلاش برای پیدا کردن راهی جهت کاهش تهدیدات و آرامش در جامعه بین‌المللی برآیند. شاید بدون اغراق بتوان گفت که امروز اولین و مهم‌ترین هدف کشورها در روابط بین‌الملل، آرامش و برقراری صلح و امنیت است (اشرفی، ۸۴:۱۳۹۳).

با وجود افزایش پژوهش‌ها و برگزاری جلسات و هم‌اندیشی‌های متعدد در رابطه با کاهش خشونت و دوری از ناامنی و برقراری صلح، هنوز نظریه‌های جهانی در پردازش جهانی‌سازی از خشونت نقصان دارند و هیوود^۱ در کتاب خود «سیاست جهانی»، چشم‌انداز آینده جهان را در این زمینه امیدوارکننده ارزیابی نکرده است (هیوود، ۲۰۱۱: ۵۰۸-۵۲۰)؛ چراکه جنگ و کشتار به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی انسان‌ها گردیده و پیشرفت‌های علمی و فناوری انسان‌ها نه تنها آسایش و آرامش برای آنان

به‌همراه نداشته، بلکه باعث مخاطره و تهدید بیشتر شده است. براساس آمار ارائه‌شده، از آغاز سده بیستم تا دهه نود آن، تعداد کشته از مرز میلیون‌ها نفر گذشته (هارل^۲، ۲۰۰۷: ۲۵) و خبری از صلح نبوده است. این درحالی است که صلح یک پدیده نیکو و متعالی است که در قرآن به‌عنوان یکی از نعمت‌های بزرگ پروردگار شمرده شده است: «وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا» (آل‌عمران آیه ۱۰۳). اما، وجود صلح به‌تنهایی برای زندگی کافی نیست و هنگامی که از صلح پایدار صحبت می‌شود، منظور نگاه کاربردی با رویکردی نوین به صلح است که آن را چیزی فراتر از فقدان جنگ می‌داند. صرف عدم وجود جنگ تضمین نمی‌کند که در آینده نیز جنگی رخ ندهد. صلح مثبت و پایدار به صلحی اشاره دارد که در طی آن، سعی بر آن است تا دلایل بروز درگیری‌ها حل و فصل شود. یعنی، پایداری صلح امری است به اهمیت موضوع صلح و یا شاید بیشتر. در واقع، صلح بسیار شکننده‌تر از جنگ است، چراکه وجود یک نفر برای آغاز خشونت کافی، اما توافق و همکاری همگان برای ماندن در فضای صلح یا تحقق آن لازم است (بوتول، ۱۳۸۸: ۶۵؛ زارعی و دره‌بیدی، ۱۴۰۱).

مهدویت، چشم‌انداز هر خیر و نیکی و امیدبخش جامعه مسلمان است که آثار و نتایج فراوانی را به‌همراه دارد (نقوی و ایران‌پرو، ۹:۱۳۹۹). فرهنگ مهدویت، نشان پیش‌گویی دین اسلام و مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها و هنجارهایی است که درباره ظهور منجی از نسل پیامبر (ص) پدید آمده است (یزدخواستی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۴). ازجمله نتایج فرهنگ مهدویت، برقراری آرامش و صلح است که نتایج پژوهش‌ها نیز مؤید همین امر است. برای نمونه، یوسفیان (۱۳۹۹) فرهنگ و باور مهدویت را به‌عنوان کارآمدترین راه‌کار برای وحدت و دوری از دشمنی و جنگ دانسته و الهی‌نژاد و شاهرخی (۱۳۹۷) معتقدند که مهدویت و

مؤلفه‌های آن را اصلی مشترک برای گسترش عدالت و پرهیز از تفرقه و جنگ می‌دانند. هدفمندی عالم هستی، مؤید اصل وحدت واقعی جهان، یعنی وحدت اندام‌واری آن است و همین امر عامل اصلی در ایجاد هماهنگی و لاجرم امنیت، آرامش و آسایش انسان خواهد بود و جهان، در حال کمال‌یافتگی فراگیری است که بستر ثبات و صلح جوامع انسانی را فراهم خواهد نمود (تاجیک و محمدی-منیع، ۱۳۹۹: ۱۵). لازمه این امر، داشتن راهبردهای لازم همراه با منابع اصیل است. این منبع مهم و کاربردی، دستورات الهی و راهبرد آن، فرهنگ مهدویت و انتظار است که به انسان‌ها هویت و حیات بخشیده و آن‌ها را از پوچی و بی‌هدفی نجات داده و زمینه را برای ظهور که منجر به عدالت و معنویت، برادری و برابری، عمران و آبادانی، صلح و آرامش می‌گردد، فراهم می‌سازد (یوسفیان، ۱۳۹۹: ۴۹). در پژوهش فهندژسعدی و نعمت‌اللهی (۱۳۹۹)، فرهنگ و باور مهدویت باعث نظم و انسجام، وحدت و کاهش معضلات و تحکیم روابط و صلح می‌گردد. روایات معصومین (ع)، انتظار و فرهنگ مهدویت را به‌عنوان ابزار مهم و کلیدی برای گذر از مسائل و مشکلات دوره آخرالزمان و رسیدن به دروازه ظهور منجیو دست‌یابی به امنیت و صلح پایدار در جهت زندگی مسالمت‌آمیز دانسته‌اند.

اگرچه در جهان، گردهمایی و جلسات مختلف در رابطه با امنیت جهانی و صلح پایدار، برگزار شده است، اما پرداختن به فرهنگ مهدویت مورد غفلت و کوتاهی بوده است؛ درحالی‌که، فرهنگ مهدویت، چه در حیطه نظری و چه در عرصه عملی بسیار فراتر از یک یا چند نظریه تعمیم نیافته محدودنگر و حتی فراتر از یک قانون عملی است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۷: ۱۸) و مطالعه در این زمینه می‌تواند در امنیت‌سازی و ایجاد صلح پایدار کمک‌کننده باشد. با توجه به مطالب مطرح‌شده، هدف اصلی پژوهش حاضر، طراحی الگوی امنیت‌سازی و صلح پایدار با توجه به فرهنگ مهدویت و براساس نظریات کارشناسان و اساتید مربوط است. در این رابطه پرسش اساسی این پژوهش

عبارت است از: «شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر الگوی امنیت‌سازی و صلح پایدار با توجه به فرهنگ مهدویت و راهبردها و پیامدهای آن چیست؟»

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر کیفی، با رویکرد^۱ نظریه زمینه‌ای (داده‌بنیاد) است که هدف آن شناخت و درک تجارب افراد از رویدادها و وقایع در بستری خاص است (استراوس^۲ و کوربین^۳، ۱۹۹۰). در این روش، محقق در میدان تحقیق، به جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات پرداخته و شکل‌گیری نظریه، حاصل فرآیند تکراری رفت و برگشت بین تحلیل داده‌ها و جمع‌آوری و مفصل‌بندی است که پدیده را تبیین می‌نماید (استراوس و کوربین، ۱۹۹۸). نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، روالی نظام‌مند، کیفی و تشریحی، جهت تولید نظریه‌ای فرآیندی، درباره یک موضوع واقعی در سطح مفهوم کلی است (کراسول^۴، ۲۰۰۵: ۳۹۶) که نظریه در طول تحقیق رشد می‌کند و از رهگذر تعامل مستمر بین گردآوری و تحلیل داده‌ها حاصل می‌شود.

با توجه به هدف پژوهش که ارائه الگوی پارادایمی امنیت‌سازی و صلح پایدار مبتنی بر فرهنگ مهدویت است، جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه با افراد متخصص و آشنا با موضوع (اساتید حوزه و دانشگاه) استفاده گردید. در این راستا، از پرسش‌های بازپاسخ، گفت‌وگوها و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته بهره بردیم.

تحلیل داده‌ها در سه سطح رمزگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شد. در رمزگذاری باز، تمام کلمات یا جملات مورد توجه بودند. در این مرحله، با حذف رمزهای مشابه، تعداد ۱۸۷ مفهوم به ۱۱۶ مفهوم جمع‌بندی گردید. در رمزگذاری محوری، تمام رمزهای قبلی در قالب ۲۱ مضمون محوری سازماندهی شد. مرحله پایانی، یعنی رمزگذاری انتخابی براساس مضمون محوری هسته اصلی پژوهش، یعنی «امنیت‌سازی و صلح پایدار به‌مثابه هدف در

مورد بررسی انجام می‌شود. به همین دلیل، نمونه پژوهش یا مشارکت‌کنندگان انتخاب یا دعوت می‌گردند. به منظور غنای یافته‌ها و نتایج، شرکت‌کنندگان در پژوهش به صورت نظری و هدفمند انتخاب شدند. در این پژوهش، با انجام ۱۵ مصاحبه با اساتید و پژوهشگران منطقه مورد مطالعه، اشباع نظری مد نظر حاصل شد و مصاحبه‌ها تا ۲۰ نفر ادامه پیدا نمود. اشباع نظری مؤید این امر است که اضافه کردن مصاحبه‌های دیگر، منجر به رمزهای مفهومی جدید نمی‌شود (گیون، ۲۰۱۶). بنابراین، مصاحبه با افراد آن قدر ادامه یافت که دیگر پاسخ‌های جدیدی به دست نیامد و پاسخ‌ها تکرار مفاهیم و مطالب قبلی بود. در جدول زیر، مشخصات شرکت‌کنندگان قابل مشاهده است:

فرهنگ مهدویت» که جنبه انتزاعی‌تری دارد، بر ساخت گردید. مراحل رمزگذاری سه‌گانه در جدول‌های ۳ تا ۶ ذکر شده و در قالب نمودار (۱)، الگوی پارادایمی اشتراوس و کوربین ترسیم و تشریح شده‌اند.

یافته‌ها

جامعه آماری پژوهش حاضر را اساتید حوزه و دانشگاه و متخصصان علوم دینی و قرآنی در شهر اصفهان و نجف‌آباد در سال ۱۴۰۰ تشکیل دادند که دارای مدرک تحصیلی دکتری، پسادکتری و سطوح بالای حوزوی بودند. انتخاب مشارکت‌کنندگان و نمونه در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیشترین اطلاعات در مورد پدیده

جدول ۱- مشخصات شرکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	نام مستعار	سن	تحصیلات	سابقه تدریس	شغل
۱	علی	۴۳	دکتری	۱۰	استاد دانشگاه و حوزه
۲	محمد	۴۷	دکتری	۱۵	استاد دانشگاه
۳	احمد	۴۰	دکتری	۱۲	استاد دانشگاه
۴	نرگس	۴۵	دکتری	۱۴	استاد دانشگاه
۵	محمود	۵۰	دکتری	۱۶	استاد دانشگاه
۶	مسعود	۴۱	دکتری	۱۱	استاد حوزه
۷	وحیده	۴۰	پسادکتری	۱۰	استاد دانشگاه
۸	احسان	۴۸	دکتری	۱۲	استاد دانشگاه
۹	حمیده	۴۶	دکتری	۹	استاد حوزه و پژوهشگر
۱۰	ابراهیم	۴۵	دکتری	۷	استاد دانشگاه
۱۱	مریم	۴۲	دکتری	۶	استاد دانشگاه
۱۲	طیبه	۴۰	دکتری	۴	استاد دانشگاه
۱۳	جواد	۵۵	دکتری	۱۵	استاد دانشگاه
۱۴	محسن	۵۷	دکتری	۱۸	پژوهشگر و مدرس دانشگاه
۱۵	نجمه	۳۲	دانشجو دکتری	۵	استاد حوزه

جمعیت مورد مطالعه، سابقه تدریس کم‌تر از ۱۰ سال و ۵۳ درصد سابقه فعالیت علمی-پژوهشی و تدریس بیش از ۱۰ سال داشتند.

میانگین سن پاسخ‌گویان، ۴۴/۷ سال، کم‌سن‌ترین پاسخ‌گو ۳۲ و بالاترین سن ۵۷ سال بود. ۴۷ درصد از

تمام پاسخ‌گویان دارای مدرک دکتری و یا دانشجوی دکتری و در حال تدریس در حوزه یا دانشگاه بودند.

جدول ۲- اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	اطلاعات	گروه‌ها	تعداد	درصد
۱	سن	۳۰-۴۰	۴	۲۶٪
		۴۱-۵۰	۹	۶۰٪
		۵۱-۶۰	۲	۱۴٪
۲	مدت تدریس	۱۰ و کم‌تر از ۱۰ سال	۷	۴۷٪
		بیش از ۱۰ سال	۸	۵۳٪
۳	تحصیلات	دکتری و معادل	۱۵	۱۰۰٪

بدانیم که ما نه تنها توسط خداوند و فرشتگان الهی تحت نظر و کنترل هستیم، بلکه امام زمان (عج) نیز از رفتار و اعمال ما آگاه هستند» (پاسخ- گوی شماره ۲).

«به نظر من، افراد و جوامع باید بتوانند اختلافات خود را از طریق استفاده از عقل و منطق بدون خشونت رفع کنند و سعی کنند در جامعه مهدوی با خودسازی و رعایت حقوق یک‌دیگر، ضمن فرهنگ‌سازی مهدویت، صلح و آرامش را برای خود و دیگران به‌ارمغان آورند» (پاسخ‌گوی شماره ۸).

شرایط علی، عواملی هستند که زمینه ایجاد پدیده را فراهم می‌کنند، به عبارتی شرایط علی عوامل مستقیم در شکل‌گرفتن هر پدیده و موضوع هستند. براساس نظر کارشناسان و اساتید متخصص، شرایط علی در فراهم‌سازی و پدیداری امنیت و صلح پایدار براساس فرهنگ مهدویت در چهار مضمون اصلی، «اعتبار و ضرورت مهدویت»، «صلح و امنیت»، «اصلاح الگوی ارتباط»، «تقریب بر پایه مهدویت و مفهوم انتظار» قرار دارند. برخی از اظهارات متخصصان در ذیل مضمون‌های اصلی عبارت بودند از:

«به نظر من باید افراد در جامعه مهدوی با این امر آشنا شوند که اعمال انسان‌ها بر امام زمان (عج) عرضه می‌شوند و باید

جدول ۳- شرایط علی امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت

مفاهیم	مضمون‌های اصلی
عرضه شدن اعمال بر امام- جایگاه انتظار در جامعه	اعتبار و ضرورت مهدویت
ترویج روحیه امیدواری- روشن‌سازی نقش فقها در جامعه	
استفاده از عقل- نظریه آرمان‌شهر مهدوی	
شناخت و معرفت امام- سنخیت با موعود- انتظار سازنده	
توانمندی در رفع اختلاف بدون خشونت- عدالت‌خواهی	شرایط علی صلح و امنیت
حق‌خواهی و حق‌مداری- اتحاد و هم‌دلی- صلح‌طلبی	
رعایت حقوق دیگران- خودسازی و پاک‌زیستن	
ارائه الگوهای عینی و عملی رفتار- برقراری پیوند عاطفی	اصلاح الگوی ارتباط
اصلاح اعمال، روابط و رفتار- تحکیم روابط اجتماعی	
اصلاح برداشت از انتظار- مهندسی فرهنگی فرهنگ مهدویت	تقریب بر پایه مهدویت و مفهوم انتظار
وحدت دینی- وحدت علمی و فرهنگی	

برنامه‌ریزی شده دستگاہ‌های مربوط آموزش داده شود و فرهنگ‌سازی لازم انجام بگیرد» (پاسخ‌گوی شماره ۳).

- «معتقدم برای آن‌که امنیت و صلح پایدار در جامعه بر اساس فرهنگ انتظار شکل بگیرد، باید ابتدا امر به معروف و نهی از منکر به‌خوبی پذیرفته و اجرا شود و افراد درمقابل اصول اخلاقی و مسئولیت‌ها و وظایف خود متعهد باشند» (پاسخگوی شماره ۱۳).

در بخش شرایط زمینه‌ای نیز مضمون‌های محوری «فرهنگ‌سازی»، «هم‌دلی، وحدت و انسجام»، «مسئولیت-پذیری و تعهد همگانی» و «خودسازی و اصلاح جامعه» قرار گرفت (جدول ۴). شرایط زمینه‌ای، شرایط کلی و عواملی هستند که مربوط به محیط کلان و گسترده هستند. در این رابطه، برخی از اظهارات متخصصان و اساتید به شرح زیر است:

- «برای آن‌که صلح و امنیت توسط فرهنگ مهدویت در جامعه شکل گرفته و رشد پیدا کند، لازم است تا از کودکی این امر توسط فعالیت‌های

جدول ۴- شرایط زمینه‌ای امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت

مفاهیم	مضمون‌های اصلی
فرهنگ‌سازی مهدویت و انتظار- ارتقای دانش مهدوی	فرهنگ‌سازی
تعلیم و تربیت فرهنگ مهدوی- ترمیم فرهنگ	
بصیرت‌افزایی- پرورش روح عدالت‌خواهی	
دوری از فرهنگ سکولاریسم- جهت‌دهی فرهنگی	
نماز جماعت- وحدت، هم‌دلی و یک‌رنگی	هم‌دلی و وحدت و انسجام
انسجام اجتماعی- برادری و برابری- مشارکت خیرخواهانه	
تأکید بر عوامل وحدت‌بخش، مانند کرامت انسانی و برابری	
حق‌شناسی- کاهش حساسیت‌ها- احساس مسئولیت	مسئولیت‌پذیری و تعهد همگانی
انجام وظایف و مسئولیت‌های انتظار	
امر به معروف و نهی از منکر- تعهد و همبستگی	
پرهیز از گناه و فساد- تهذیب و اصلاح- فضیلت‌طلبی	خودسازی و اصلاح جامعه
پرهیزکاری و تزکیه- خداجویی- خیرخواهی- خودسازی	

پرورش امنیت و ایجاد صلح پایدار نتیجه مطلوب را نخواهد کرد و چنان‌چه مدعیان مهدویت و انتظار نتوانند این میراث را ترویج دهند داشت. مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند که ترویج فرهنگ انتظار تأثیر به‌سزایی بر نگرش افراد دارد. به‌عنوان نمونه:

- «به‌نظرم جامعه منتظر می‌تواند از ظرفیت‌های گفت‌وگو و دیپلماسی بین افراد، ملت‌ها و کشورها در راستای ارزش‌آفرینی فرهنگ و باور مهدویت استفاده کند و با ایجاد یک هویت مشترک

در ادامه در ذیل شرایط مداخله‌گر و اثرگذار، «اصلاح نگرش و باور مهدویت»، «گرایش‌های فطری انسان»، «گفت‌وگو و ترویج فرهنگ آن» و «تجدید نظر در قوانین و دیپلماسی» شناسایی شد (جدول ۵). شرایط مداخله‌گر می‌تواند به‌عنوان عوامل اثرگذار و تسهیل‌کننده در دستیابی به هدف، مد نظر قرار گرفته و ظاهر شوند. چنان‌چه این عوامل بتوانند با ترویج نگرش و آگاهی مطلوب و مثبت نسبت به فرهنگ انتظار و مهدویت در سطح جهانی اشاعه شوند، می‌توان پیامد مثبت آن را نظاره

- در کلاس درس و مباحثه من گفتگو به عنوان فن اصلی یادگیری است و من همیشه تلاش دارم تا شاگردانم از طریق گفتگو با یکدیگر مسائل و مشکلات را حل کرده و بتوانند در تمام مسیر زندگی از این نعمت الهی که مخصوص انسانها است در راستای صلح، امنیت و آرامش بیشترین بهره را ببرند. اگر انسانها ارزش و جایگاه گفتگو را دریابند، دیگر شاهد نزاع و جنگ و درگیری نخواهیم بود (پاسخگوی شماره ۱۰).

در راستای فطرت صلحجوی انسان در زمینه دست‌یابی به امنیت و صلح پایدار براساس فرهنگ‌های مهدویت اقدام کند» (پاسخگوی شماره ۶).

- کشور ایران این ظرفیت را دارد که به‌عنوان آرمان‌شهر مهدوی با برگزاری جلسات هم‌اندیشی میان ملل و فرق مختلف و تنظیم مناسبات دینی با نیازهای به‌روز و اساسی در زمینه امنیت‌سازی و صلح پایدار اقدامات مؤثری انجام دهد» (پاسخگوی شماره ۱۱).

جدول ۵- شرایط مداخله‌گر امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت

مضمون‌های اصلی	مفاهیم
اصلاح نگرش و باور مهدویت	ارزش‌آفرینی مفهوم انتظار- تحکیم اعتقاد مهدویت هویت مشترک با مفهوم مهدویت- تحول روحی افراد دوری از خودکم‌بینی- فراگیری باور مهدویت در امور
گرایش‌های فطری انسان	هماهنگی گفتار و عمل- محبت- صبوری- بخشش هم‌دلی، همکاری و همیاری- عدالت‌خواهی خداجویی- خداپرستی- کمال‌گرایی- تحول روحی
گفت‌وگو و ترویج فرهنگ آن	گفت‌وگو و فرهنگ گفت‌وگو- برگزاری جلسات هم‌اندیشی تنظیم مناسبات دینی با نیازهای اجتماعی- مشارکت نظارت بر ارتباطات- اصلاح قوانین و مقررات
شرایط مداخله‌گر	گفت‌وگوی سازنده- ارتباط تمدنی- دیپلماسی صلح
تجدید نظر در قوانین و دیپلماسی	

خلقت انسان‌ها عامل دیگری در تلاش برای امنیت‌سازی و برقراری صلح خواهد بود که لازمه این امر، برنامه‌ریزی اصولی و تلاش برای اجرای صحیح آن‌ها است. مصاحبه-شوندگان نیز در این رابطه معتقد بودند که:

- «به‌نظر من در پست‌ها و مسئولیت‌های سیاسی و آنچه وابسته به قدرت است در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی باید دقت لازم صورت گیرد و همیشه موازنه قدرت مد نظر قرار گیرد تا از جمع و محدود شدن آن در دست عده‌ای خاص جلوگیری شود و مسلماً با این امر از تهدیدات امنیتی و جنگ و نزاع دوری خواهد شد» (پاسخگوی شماره ۱۵).

راهبردها، اقدامات مثبت و منفی و یا سلبی و ایجابی هستند که در برابر شرایط به‌وجودآمده و در پژوهش حاضر، از دیدگاه متخصصان، «اقدامات انگیزشی»، «موازنه قدرت»، «آینده‌نگری» و «برنامه‌ریزی» به‌عنوان مضمون‌های اصلی در راهبردها شناسایی شدند. در واقع، اقدامات انگیزشی، شامل اعمال و اقداماتی هستند که نقش علاقه‌مند کردن افراد به برقراری امنیت و ایجاد صلح را داشته و موازنه قدرت به-عنوان تقسیم و تعدیل قدرت در میان افراد و ملت‌ها بوده که مانع از قدرت‌نمایی شده و امر مهمی در امنیت و صلح است. همچنین، آینده‌نگری و نگاه به آینده و هدفمندی

- «اگر بتوان به تدریج نه با روحیه شتاب‌زدگی افراد را با ارزش و اهمیت فرهنگ مهدویت و انتظار آشنا نمود، افراد خود علاقه‌مند شده و هنگامی که ملزومات آرمان‌شهر مهدوی را که برخاسته از فرهنگ‌های آن است، رعایت کنند، امنیت و صلح پایدار نتیجه بلافصل آن خواهد بود» (پاسخ‌گوی شماره ۸).

جدول ۶- راهبردهای مؤثر در امنیت‌سازی و صلح پایدار براساس فرهنگ مهدویت

مفاهیم	مضمون‌های اصلی
ارزش‌آفرینی مهدویت- توجه به تخصص و مهارت	اقدامات انگیزشی
فراهم‌سازی ترجیحات ارزش‌ساز- پرهیز از قضاوت	
ایجاد روحیه امید و پیشرفت در جامعه	
موازنه قدرت در ملت‌ها- مدیریت قدرت	موازنه قدرت
پرهیز از قدرت‌نمایی- نظارت بر انتخاب کارگزاران	
ایجاد روحیه پیشرفت و امید در جامعه	آینده‌نگری
ارتقای نظام آموزشی و مذهبی- هدفمندی خلقت	
توجه به تمدن و آرمان‌شهر مهدوی	
توجه به ترجیحات زمینه‌ساز صلح- صلح برای همه	امنیت و صلح کاربردی
مهدویت و انتظار برای رهایی همه	
ضرورت صلح و امنیت پایدار- صلح همه‌جانبه	
تربیت پژوهشگران ماهر- گفت‌وگوهای مهدویت	برنامه‌ریزی
بازبینی برنامه‌های انتظار- مشارکت، هم‌فکری و نظارت	

با برقراری امنیت و صلح پایدار، روابط انسانی تسهیل گردیده و این امر در یک رابطه دوسویه با امنیت‌سازی و صلح پایدار قرار خواهند گرفت که هم‌دیگر را یاری‌گر خواهند بود. پیامد دیگر این امر مطلوبیت و آرامش روانی است که برای افراد جامعه مهدوی حاصل می‌گردد و در نتیجه پایداری امنیت و تداوم صلح پایدار گریزناپذیر خواهد بود.

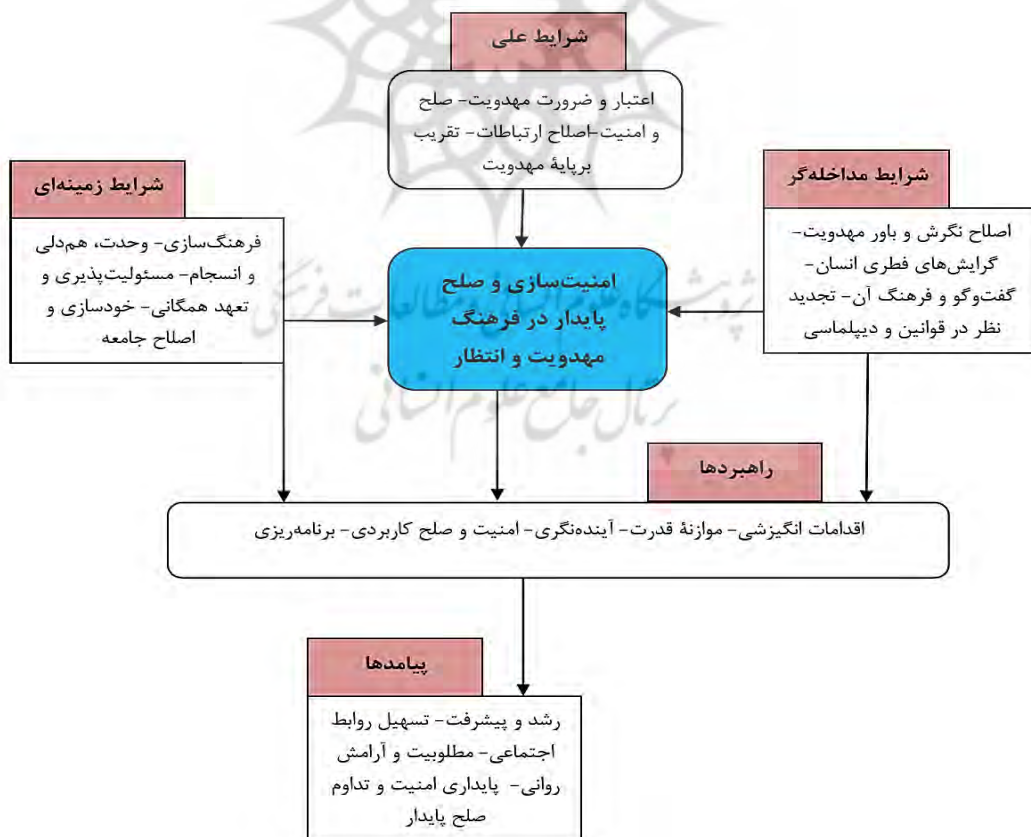
در همین راستا، اثرات و پیامدها حاصل راهبردها هستند که در ذیل آن‌ها چهار مضمون اساسی «رشد و پیشرفت»، «تسهیل روابط اجتماعی»، «مطلوبیت و آرامش روانی» و «پایداری امنیت و تداوم صلح پایدار» شکل گرفتند (جدول ۷). مقوله پیامد رشد و پیشرفت می‌تواند این باشد که با توجه به شرایط فراهم‌شده، افراد به راحتی بتوانند استعداد و توانایی خود را در جهت تعالی خویش شکوفا سازند.

جدول ۷- پیامدهای امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت

مفاهیم	مضمون‌های اصلی
رفاه و آسایش- آرامش روحی و معنوی	رشد و پیشرفت
عدالت در جنبه‌های مختلف- تمرکز بر پیشرفت	
کاهش تنش‌ها و درگیری‌ها- برقراری نظم اجتماعی	
پرهیز از پیش‌داوری‌ها و قضاوت‌ها	تسهیل روابط اجتماعی
ایجاد دوستی و مودت- گسترش روابط انسانی	
تسهیل روابط اجتماعی	پیامدها
داشتن حس خوب به‌وسیله انتظار- آرامش روحی و روانی	
ارائه تصویر مثبت از زندگی- مدیریت و سلامت زندگی	
استقرار نظام آسایش و آرامش- جلوگیری از جنگ‌ها	پایداری امنیت و تداوم صلح پایدار
توسعه سازمان‌ها و روابط انسان‌دوستانه- پایداری صلح	

در زیر، الگوی منسجم امنیت‌سازی و صلح پایدار در

فرهنگ مهدویت و انتظار آمده است:

شکل ۱- الگوی منسجم امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت و انتظار

فرهنگ مهدویت و انتظار از مهم‌ترین و مؤثرترین قطب‌های مفهومی و عملی در ایجاد امنیت و صلح پایدار در جامعه جهانی است و بهره‌مندی از این نظریه و شکل‌گیری عوامل و شرایط آن برای تمام انسان‌ها در همه زمان‌ها و مکان‌ها به‌عنوان یک راه‌کار مناسب در جهت اتمام خشونت، درگیری، جنگ و ناامنی ضروری است. از این رو، هدف اصلی این پژوهش طراحی و ارائه الگوی امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت، از منظر کارشناسان و متخصصان این حوزه بود. تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته به شکل‌گیری ۱۸۶ مفهوم اولیه منجر شد که با تعدیل و هم‌سان‌سازی مفاهیم مشابه، در نهایت ۱۱۶ مفهوم اصلی باقی ماند. این مفاهیم در قالب ۲۱ مضمون محوری (اعتبار و ضرورت مهدویت، صلح و امنیت، اصلاح ارتباطات، تقریب بر پایه مهدویت، اصلاح نگرش و باور مهدویت، گرایش‌های فطری انسان، گفت‌وگو و فرهنگ آن، تجدید نظر در قوانین و دیپلماسی، فرهنگ‌سازی و وحدت، هم‌دلی و انسجام، مسئولیت‌پذیری و تعهد همگانی، خودسازی و اصلاح جامع، اقدامات انگیزشی، موازنه قدرت، آینده‌نگری، امنیت و صلح کاربردی، برنامه‌ریزی، رشد و پیشرفت، تسهیل روابط اجتماعی، مطلوبیت و آرامش روانی، پایداری امنیت و تداوم صلح پایدار) سازماندهی شدند. سرانجام نظریه مرکزی پژوهش، یعنی «امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت» شکل گرفت که نسبت به مقولات محوری از سطح انتزاع و جامعیت بیشتری برخوردار است. هسته اصلی پژوهش بیانگر این نکته است که در جهان پرتنش و آشوب کنونی، به‌طور خاص ایجاد امنیت و صلح فوری مد نظر نیست، بلکه با نظریه امنیت‌سازی و صلح پایدار در فرهنگ مهدویت و انتظار، باید بتوان زمینه شکل‌گیری و فراهم‌شدن امنیت و صلح پایدار را در جامعه ایجاد کرد تا در آینده و با شکل‌گیری آرمان‌شهر مهدوی به این مهم دست یافت. بیشتر مصاحبه‌شوندگان بر این عقیده بودند که ضرورت دارد تعالیم و مفاهیم مهدویت و دستورات لازم برای انتظار،

در حد توان، درک و با محوریت آموزش و ارزش‌آفرینی و تجربه امنیت و صلح در سایه این مفهوم شکل بگیرد؛ زیرا، میل و رغبت به امنیت و صلح پایدار در تمام دنیا اینگونه نهادینه خواهد شد و همین سرمایه می‌تواند افراد را به هدف خلقت و شکوفایی استعداد و توانایی‌های خود رهنمون سازد.

یافته‌های پژوهش را می‌توان با پژوهش‌های زیر هم‌سو دانست. نخست، با پژوهش فهندزسعدی و نعمت‌اللهی (۱۳۹۹) که فرهنگ مهدویت باعث کاهش معضلات اجتماعی و تحکیم روابط اجتماعی می‌گردد. همچنین، با پژوهش الهی‌نژاد و شاهرخی (۱۳۹۷) که مهدویت و مؤلفه‌های آن، مانند اصل ظهور و انتظار و حتمیت آن، اوصاف و ویژگی‌های امام زمان (عج)، حومت جهانی و گسترش عدالت سبب وحدت و هم‌گرایی در میان مسلمانان و معتقدان به رجعت می‌گردد و زمینه را برای امنیت، صلح و آرامش فراهم می‌سازد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش یوسفیان (۱۳۹۹) نیز هم‌سو است که آموزه مهدویت و انتظار به‌عنوان مهم‌ترین راه برون‌رفت از آسیب‌های جهانی، مانند تفرقه، ارتداد، حقارت و کم‌بینی، سست‌شدن باورها و دنیاگرایی است و امام عصر (عج) به‌عنوان محور وحدت امت اسلامی قرار دارند. فرهنگ‌سازی، آموزش و آماده‌سازی جامعه برای انتشار و باورپذیری مهدویت از نتایج دیگر پژوهش بود که با نتیجه پژوهش هرسیج و صادقی (۱۳۹۰) هم‌سو است.

به‌علاوه، یافته‌های پژوهش حاضر بر این نکته تأکید می‌کند که رسیدن به کمال انسانی و سعادت و قرب الهی که هدف اصلی آفرینش انسان است، حاصل نمی‌گردد مگر در سایه صلح، آرامش و امنیت و این نتیجه را می‌توان با پژوهش تاجیک و محمدی‌منیع (۱۳۹۹) هم‌سو دانست که در آن صلح، امنیت و آرامش در اندیشه دینی و اسلامی عالی‌ترین روش جهت رسیدن به هدف خلقت انسان و جهان است. با توجه به آموزه‌های مهدویت و فرهنگ انتظار که متناسب با هدف خلقت و هم‌سو با فطرت انسانی است، پرورش و ارزش‌آفرینی آن در سطح گسترده و در ابعاد

بین‌المللی می‌تواند به‌عنوان یک عامل مهم در امنیت‌سازی و صلح پایدار کمک‌کننده باشد. در راستای نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود:

- با توجه به اهمیت و روشن شدن جایگاه فرهنگ مهدویت و انتظار در صلح و امنیت، مجامع ترویج و ارزش‌آفرینی فرهنگ مهدویت ترتیب داده شود.
- پژوهش‌های مرتبط با مهدویت و مفهوم انتظار، به‌روش‌های گوناگون و به‌وسیله علوم متفاوت انجام شود.
- با توجه به نقش حکومت‌ها در ایجاد امنیت و صلح، از تجارب حکومت‌های موفق و نتیجه‌گرفته از فرهنگ مهدویت در راستای امنیت و صلح پایدار در این زمینه بهره برده شود.

تقدیر و تشکر

از کلیه متخصصان علوم دینی، اساتید حوزه و دانشگاه شهر اصفهان و نجف آباد که در انجام این پژوهش ما را یاری دادند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

منابع

۱. اخوان کاظمی، بهرام. (۱۳۸۷). نگرش‌هایی نو به آموزه مهدویت. قم: مؤسسه آینده روشن. <https://www.gisoom.com/book/1498525>
۲. اشرفی، داریوش. (۱۳۹۳). تفسیر جدید از صلح و امنیت بین‌المللی و تاثیر آن بر مفهوم حاکمیت ملی. پژوهش حقوق عمومی، ۱۵ (۴۲)، ۸۳-۱۰۹. https://qjpl.atu.ac.ir/article_255.html
۳. بوتول، گاستون. (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی صلح، ترجمه هوشنگ فرخجسته. چاپ دوم، تهران: جامعه‌شناسان. <https://www.agahbookshop.com/%D8%AC%D8%A7%D9>
۴. تاجیک، هادی و محمدی‌منیع، احسان. (۱۳۹۹). بررسی مقایسه‌ای صلح پایدار از نگاه مکتب واقع‌گرایی و اسلام. صلح پژوهی/اسلامی، ۱ (۱)، ۲۷-۱۶۸. <http://ensani.ir/fa/article/451184>
۵. حاجیانی، ابراهیم. (۱۳۸۴). چارچوب روش شناختی برای بررسی احساس امنیت. تهران: انتشارات معاونت اجتماعی ناجا.
۶. زارعی، طیبه؛ عباسی دره‌بیدی، احمد (۱۴۰۱). الگوی تأثیر تذکر زبانی بر احساس امنیت اجتماعی. مطالعات فرهنگی پلیس، ۹ (۳)، ۴۷-۵۷. <https://www.sid.ir/paper/467758/fa>
۷. ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۹). گرامی داشت روز جهانی صلح زیر سایه جنگ. بازبینی در ۱۰ مرداد ۱۴۰۰ و قابل دسترسی در: <https://humanrights.eadl.ir/news/articleType/ArticleView/articleId/2908>
۸. فهنڈر سعدی، پری و نعمت‌اللهی، سوسن. (۱۳۹۹). نقش فرهنگ مهدویت در کاهش معضلات اجتماعی. پژوهش و مطالعات اسلامی، ۲ (۱۶)، ۱۶-۲۳. <https://www.magiran.com/paper/2198439>
۹. نقوی، معصومه زینب و ایران‌پور، نفیسه. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی مهدویت در دوران معاصر. موعودپژوهی، ۲ (۴)، ۹-۲۰. http://journals.miu.ac.ir/article_5282
۱۰. هرسیج، حسین و صادقی، زهرا. (۱۳۹۰). راه‌های زمینه‌ساز جامعه برای انتظار مهدی (عج). مهندسی فرهنگی، ۶ (۵۹)، ۱۰-۲۰. <http://ensani.ir/fa/article/314861>
۱۱. الهی‌نژاد، حسین و شاه‌رخی، سیدحامد. (۱۳۹۷). نقش مهدویت در وحدت و همگرایی جهان اسلام. مشرق موعود، ۱۲ (۴۷)، ۱۳۴-۱۵۸. <http://ensani.ir/fa/article/401431>
۱۲. یزدخواستی، علی؛ امینی، محمد؛ رحیمی، حمید و غفاری ایرانی، ساره. (۱۳۹۱). بررسی وضعیت فرهنگ مهدویت بین دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر قم. مشرق موعود، ۶ (۲۳)، ۱۴۹-۱۳۴. <https://www.sid.ir/paper/150972/fa>
۱۳. یوسفیان، مهدی. (۱۳۹۹). آسیب‌های فرهنگی موجود در جهان اسلام و نقش آموزه مهدویت در حل آنها. علمی تخصصی مطالعات مهدوی، ۱۱ (۴۷)، ۳۳-۶۲.

<http://mahdimag.ir/fa/Magazine/articlemag/z>

14. Creswell, J. W. (2005). Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research (2nd edition), Boston: Pearson Publication.
<https://www.amazon.com/Educational-Research-Conducting-Quantitative-Qualitative/dp/0131367390>
15. Given, L. M. (2015). 100 questions (and answers) about qualitative research. SAGE.
<https://us.sagepub.com/en-us/nam/100-questions-and-answers-about-qualitative-research/book242528>
16. Heywood, Andrew (2011), Global Politics, London, Macmilolan Palgrave.
<https://www.amazon.com/Global-Politics-Palgrave-Foundations-Heywood/dp/1403989826>
17. Hurrell, Andrew, (2007), On Global Order, London, Oxford.
<https://academic.oup.com/book/36423/chapter/320269749>
18. Strauss, A. and Corbin, J. (1990). Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques. Newbury Park, CA: Sage Publications.
<https://psycnet.apa.org/record/1990-98829-000>
19. Strauss, A. & Corbin, J (1998). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory, 2nd Ed., Sage.
<https://www.amazon.com/Basics-Qualitative-Research-Techniques-Procedures/dp/0803959400>

